

Att möta ungdomar med Aspergers syndrom i samtal

Marie Julin, specialpedagog
Diana Lorenz, socionom

Huvudkriterier för Aspergers syndrom

- Enligt DSM-IV-TR används två huvudsakliga kriterier för att diagnostisera Aspergers syndrom:
- Allvarlig begränsning i förmågan till ömsesidigt socialt samspel.
- Begränsade, repetitiva och stereotypa beteendemönster, intressen och aktiviteter.

http://www.autismforum.se/gn/encms/web/AF/Vad_ar_autism/aspergers_syndrom/

Tre förklaringsmodeller

- Svårigheter med Theory of Mind (mentaliseringsförmåga)
- Svag Central Koherens (förmågan att uppfatta sammanhang)
- Bristande Exekutiva Funktioner (planering, organisering, genomförande mm.)

Variation

- Samma diagnos men så olika
- Tillbakadragen och tystlåten
- Social och verbal
- Aktiv, ifrågasättande och krävande
- Helt "vanlig" i första kontakten

Att förhålla sig till annorlunda tänkande

- Att vara intresserad av annorlunda tänkande
- Att inta en "icke-vetande" position
- Att inse att referensramarna är olika
- Att vara lyhörd och beredd att släppa sin egen referensram
- Att vara tydlig, skapa ramar och struktur men med stor flexibilitet inom ramen, strukturen

*Jag vet att du tror
att du förstår
vad du tror att jag sa,
men jag är inte säker på
att du har fattat
att det du hörde
inte var det jag menade.*

Anonym

Ojämnt fungerande

- Förmågan att fungera i vardagen är ofta ojämn
- God intellektuell förmåga men vilse i vardagen
- Känsla av misslyckande och skam
- Svårt för omgivningen att förstå och bemöta

Vilka sammanhang

- Skolan och elevhälsan
- Primärvården
- Psykiatri
- Socialtjänsten
- Habiliteringen
- Arbetsförmedlingen
- Försäkringskassan

Föräldramedverkan

- Föräldrar har stor betydelse
- Hjälper till att ge en fylligare bild
- Kan fungera som tolk
- Kan läsa av sitt barn
- Viktigt att klargöra hur samverkan med anhöriga ska se ut

Att arbeta med familjer

- Många familjer har inte blivit förstådda och har farit illa
- Många familjer behöver råd och stöd
- Många familjer behöver hjälp med att få relationerna i familjen att fungera
- Viktigt att behandlaren har kunskap om funktionsnedsättningen
- Viktigt att i behandlingen ta hänsyn till funktionsnedsättningen

Innan mötet

- Att komma iväg till ett möte kan innebära en stor ansträngning och ta mycket energi
- Ungdomen kan vara helt slut innan mötet börjar
- Muntlig/skriftlig information om mötet
- Mötets syfte
- Beskrivning av mötesplatsen och hur man tar sig dit

Innan mötet, forts.

- Beskrivning av vad som förväntas av ungdomen, t.ex. anmälan i reception, kostnad, väntrum
- Tidsomfattning
- Vilka som kommer att närvara
- Erbjud ungdomen att ta med sig anhörig eller annan viktig person

Kommunikationskanaler utanför samtalsrummet

- Kontakt och kommunikation är ofta svårt
- Skriftlig information med kontaktuppgifter
- Tydliggör kommunikationssätt, hur når ni varandra?
- Behöver kontakten ske via anhörig?
- Var tillgänglig och lätt att nå
- Var aktiv

Autismforum 2010-04-12

Marie Julin och Diana Lorenz

13

Fysiska ramar kring mötet

- Var punktlig
- Ha ett tydligt bemötande
- Minimera distraktioner
- Möblering

Autismforum 2010-04-12

Marie Julin och Diana Lorenz

14

Fysiska ramar kring mötet, forts.

- Klocka
- Boka ny tid
- Tydligt avslut, förvarna gärna "Nu är det 10 minuter kvar"
- Annorlunda ögonkontakt

Autismforum 2010-04-12

Marie Julin och Diana Lorenz

15

Att leda samtalet

- Var aktiv och håll i samtalet
- Undvik kallprat
- Ha gott om tid
- Klargör anledningen till mötet
- Ange mötets tidsramar
- Dagordning, för att lättare hålla sig till ämnet

Exempel på dagordning

- Uppdatering, nuläge
- Planera möte med Försäkringskassan
- Praktik

Att leda samtalet, forts.

- Minska antalet ord
- Tala i korta meningar
- Använd ett rent och avskalat språk
- Undvik att tala fort
- Använd papper och penna

Att leda samtalet, forts.

- Markera byte av ämne
- Ge utrymme för pauser och för att tänka och reflektera
- Stäm av under samtalets gång för att undvika missförstånd
- Om det blir tokigt, be om ursäkt och backa
- Sammanfatta samtalets innehåll

Lyssna och ställa frågor

- Lyssna till vad som sägs utan att tolka
- Ställ klargörande frågor
- Använd inte dig själv som referensram
- Det som kan tyckas självklart är inte alltid det
- Använd konkreta och tydliga frågor
- Linda inte in budskap, var rak
- Tillåt tystnad

Att förändra sitt tänkande, att planera och genomföra förändringar

- Förändringar är ofta svåra
- Förändringar tar mycket energi
- Tydlighet och struktur:
 - 1. Sorteringsfas
 - 2. Struktureringsfas
 - 3. Vidga perspektivfas

Exempel på sorteringsfas

- Panikångest
- Magen
- Lägenheten
- Kronofogden
- Försörjningsstöd
- Praktik, arbete, studier?
- Mediciner
- Tandvård
- Konflikt med familjen
- Allergi
- Har inga vänner
- Kan inte åka T-bana
- Terapi, någon måste hjälpa mig!
- Kan inte bo själv
- Kan inte passa tider
- Vill ha kontaktperson
- SMS lån - skulder

Autismforum 2010-04-12

Marie Julin och Diana Lorenz

22

Exempel på struktureringsfas

- Hälsa – psykisk, fysisk, tänder
- Relation till anhöriga, stöd från anhöriga
- Ansöka om insatser, kommunen, Habiliteringen
- Boendet
- Arbete/studier
- Ekonomi
- Socialt umgänge, social träning

Autismforum 2010-04-12

Marie Julin och Diana Lorenz

23

Exempel på struktureringsfas, forts.

Psykisk hälsa	Fysisk hälsa	Tandhälsa
Panikångest	Magen	Hål i tänderna
Mediciner	Allergi	
Terapi	Mediciner	
Psykiatri	Vårdcentralen	Tandvården

Autismforum 2010-04-12

Marie Julin och Diana Lorenz

24

Vidga perspektiv fas

- Var medveten om att denna fas är mycket krävande för er båda
- Visa respekt
- Var lyhörd
- Ha förståelse för att det är svårt

Vidga perspektivfas forts.

- Var intresserad av att ta del av ungdomens perspektiv
- Var beredd att vidga ditt perspektiv
- Medvetandegör att en förändring kanske inte fungerar perfekt från början
- Erbjud ungdomen att se saken från ett annat håll, ge konkreta, tydliga exempel

Vidga perspektiv fas, forts.

- Erbjud "luft" i processen och möjlighet att återkomma
- Ge positiv feedback
- Tydliggör framsteg
- Tiden som faktor

Tankestöd

- Tankestöd är alltid individuellt
- Papper och penna
- Whiteboard
- Lägg ledtrådar i vardagsmiljön

Tankestöd forts.

- Bilder, skyltar
- Kort system, "Jag behöver gå ut", "Jag behöver vara själv"
- SMS, skicka påminnelser, underlätta kontakt
- Mobil, lägga in tider, påminnelser, anteckningar
- Mail, gör det möjligt att ta upp frågor som kan vara svårt att ta upp i rummet

Tankestöd forts.

- Sociala berättelser
- Social handbok
- Vett och etikett bok
- Skriftliga instruktioner

Om det blir fel

- Stanna upp
- Tänk till
- Det finns en anledning även om det verkar obegripligt
- Vad är det du missat, inte förstått?

Om det blir fel, forts.

- Informera i början av kontakten om att missförstånd kan uppstå och beskriv hur man kan göra då
- Har det skett ett missförstånd?
- Vid missförstånd, be om ursäkt och backa
- Är personen stressad, rädd?

Om det blir fel, forts.

- Har kraven varit för stora?
- Har det gått för fort?
- Finns det faktorer som du inte känner till?
- Glöm inte att det finns en funktionsnedsättning
- Ha tålamod

Nätverksmöten

- Vikten av att vara fler som samverkar kring ungdomen
- Fördelar/nackdelar med nätverksmöten
- Vid nätverksmöten, förbered mötet väl tillsammans med ungdomen
- Håll mötet i välkänd, trygg miljö

Nätverksmöten forts.

- Se till att mötet har en mycket tydlig struktur
- Ha en avstämning med ungdomen efter nätverksmöte
- Nätverksmöte eller tjänstemannamöte?

Funktionsnedsättning och samhället

- Samhällets krav
- Snårskogen av insatser
- Svårt för individen/familjen att samordna kontakterna
- Har samhället råd att inte ta till vara kompetensen?

Tack

- Alla ungdomar och familjer
- Alla kollegor som varit villiga att jobba över verksamhetsgränserna

Kontaktuppgifter

- Marie Julin, specialpedagog
- julin.marie@gmail.com

- Diana Lorenz, socionom
- dianal@ourmail.se
